

UN TOPÒNIM BERBER MÉS: MANQR

Mankur > Mancor, Manacor

MIQUEL BARCELÓ

La forma Manqr es troba com a Mancor,¹ en el districte (*juz'*) d'Inkan, i com a M.n.qur² en el text àrab del *Repartiment* donant nom a un gran districte (*juz'*) que a l'època ctaalana, però, anira limitant-se a l'actual Manacor i al seu terme municipal. Ni Mancor ni Manacor han estat fins avui etimològicament explicats. Sens dubte la raó principal d'aquest desconcert era la manca de formes semblants o de radicals plausibles. Un molt recent intent³ d'explicar aquesta forma afegeix errors al desconcert original. La forma *qur*, en efecte, turó però el turonet on està el nucli vell de Manacor per si mateix no justifica el nom. A. Galmés de Fuentes no ha reparat que Manacor és el nom d'un espai administratiu que pot naturalment, com en el cas d'Inkan,⁴ fer una referència orogràfica però hom ha de dubtar que el turonet —si així es pot denominar— identifiqui el gran districte administratiu. Per altra banda A. Galmés de Fuentes postula una forma àrab *bina' qur* "con el significado de edificio, palacio situado en una colina"⁵ que "posteriormente, los catalanes conquistadores confundirían, en su percepción oral, la bilabial sonora inicial, perpetuando nuestro topónimo

1 A. POVEDA. "Repertori de toponímia àrabo-musulmana de Mayurqa segons la documentació dels arxius de la Ciutat Mallorca (1232-1276/1229-1230)" a *Fontes Rerum Balearicum* III (1979-1980), p. 112.

2 J. BUSQUETS. "El códice latinoaràbico del Repartimiento de Mallorca (texto árabe)" a *Homenaje a J. Millás*, Barcelona, 1954, p. 268.

3 A. GALMÉS DE FUENTES. "Etimología árabe del topónimo 'Manacor'" a *Miscelánea Sanchis Guarnier* I, Valencia, 1984, pp. 125-127.

4 Pel seu possible significat de "peu de muntanya" veure M. BARCELÓ *Sobre Mayurqa*, Palma de Mallorca, 1984, pp. 135-136.

5 "Etimología árabe", p. 127. A l'article sobre Manacor del *Corpus de Toponímia de Mallorca* (dirigit per J. Mascaró Pasarius) II, pp. 814-830 no s'esmenta per res el turonet i es té la prudència de no especular si el Palau en construcció a principis del s. XIV ho era damunt unes runes àrabs (p. 815).

en su forma actual Manacor".⁶ Així, doncs, el pas de *bina' qur* a Manacor s'efectuaria ja en època catalana. Justament, però, Manacor és un dels pocs topònims de *ajza'* ben documentats en època andalusina. Es troba a la *nisba* d'un Abu Muhammad 'Abd Allah b. Muhmmad b. Sahl al-Manaquri, nascut el 490/1096 i mort el 560/1166 després de fer funcions d'*imam* i *katib* a Madina Mayurqa.⁷ Evidentment, doncs, Manacor res no deu a la deficient pronunciació de l'àrab pels catalans i el nom de M.n.qur, com a lloc d'origen, ja estava perfectament fixat almenys a principis del segle VI/XII.

Jo crec haver trobat una forma anàloga al *M.n.qur* del *Repartiment*. A les anomenades *Memòries* d'Abu Bakr b.'Ali al-Sanhaji, també conegut per al-Baidhak, a un dels itineraris de campanya fets per 'Abd al-Mu'min, a la zona del Todga, s'esmenta que uns Ait 'Ali u Sukkur u Mankur es sometiren als almohads.⁸ L'oscil·lació entre la *raf* i la *gaf* no és obstacle per a la identitat de la forma. *Ait* és el plural de *u* (fill), que normalment introdueix etnonímies com el seu equivalent àrab *beni*. Aixó vol dir que aquests Ait 'Ali en darrer terme estableixen la seva provinença d'un ancestre Mankur. Es un collectiu el qui deriva de Mankur a través de Sukkur i no un personatge anomenat 'Ali. El mateix text d'al-Baidhak esmenta a continuació un Musa b. Hammad de Asammār-an-Ait Sinan on és clar que es tracta d'un personatge de Asammār (lloc d'una contrada) dels (*an*) Ait Sinan.⁹ Es a dir, el text distingeix perfectament entre persones individuals que adopten la causa almohad i els collectius. Tanmateix un grup o grups d'aquests Mankur de l'Atlas ja havien arribat a Mayurqa molt abans dels almorads (599/1203) i quasi amb tota seguretat abans també dels almoravits (509/1115-1116).

⁶ *Op. cit.*, p. 127.

⁷ G. Rosselló y Bordoy n'havia ja donat notícia (*L'Islam a les Illes Balears*, Palma de Mallorca, 1968, pp. 120-121) i darrerament Magdalena Riera (*Prosopografia del 'ulama' i dels fuqaha' de les Illes Orientals d'al-Andalus* —en premsa) ha resumit convenientment les dades biogràfiques reunides per Ibn al-Abbar (*Kitab Takmila li Kitab al-Sila*, ed. F. Codera, a B.A.H., Madrid, 1887, n.º 1.381).

⁸ Ed. i trad. d'E. Lévi-Provençal a *Documents inédits d'histoire almohade*, Paris, 1928, p. 20 (text àrab) i p. 146 (traducció).

⁹ *Op. cit.*, p. 90 (text àrab) i p. 146 (traducció).